

L'espai comú vist des del món dels joves

Carles Feixa

Catedràtic d'antropologia social a la Universitat de Lleida

La presència dels joves en l'espai públic hauria d'inspirar-se en el 'triangle màgic' que articula les sinergies positives que s'estableixen entre polítiques, recerca i treball social amb joves, però sovint es converteix en un 'triangle de les Bermudes', on els joves són estigmatitzats, invisibilitzats o marginats en els no-llocs. Després d'esbossar aquest dilema teòric, l'article presenta un seguit d'estudis a l'entorn de diversos grups juvenils: l'apropiació lúdica d'espais de lleure; els conflictes en els usos de l'espai públic per part de joves d'origen llatinoamericà; la construcció d'àgores virtuals per part de joves de la generació digital; i la creació d'àgores polítiques, alhora tòpiques i utòpiques, a càrrec del moviment dels indignats.

Introducció: Joves i espai públic

La relació dels joves amb l'espai públic ha estat sempre problemàtica. Per una banda, la seva presència en els espais lliures (places, parcs, carrers, espais esportius i recreatius, etc.) és necessària per vitalitzar aquests llocs, perquè siguin usats i apropiats pels ciutadans. En aquest sentit, quan s'estableixen relacions positives entre investigacions, polítiques públiques i treball social (entre els qui dissenyen i estudien els espais, els qui prenen decisions sobre el seu ús, i els qui

Per als joves, l'àgora és un lloc on defugir els espais privats, familiars o institucionals, on se senten controlats, i construir espais compartits amb altres joves, on aprendre a ser ciutadans.

treballen al carrer perquè aquest ús no suposi cap abús), la presència juvenil en l'espai públic esdevé fructífera, creativa i socialitzadora. En canvi, quan aquestes sinergies es trenquen o desapareixen, l'espai públic esdevé una mena de triangle de les Bermudes, on els joves són víctimes de representacions mediàtiques estigmatitzadores, són invisibilitzats com a subjectes socials, o bé són marginats de les decisions que els afecten en l'ús d'aquests llocs, que acaben convertint-se en no-llocs, en espais anònims on la convivència no és possible.

En el llibre coordinat per Jaume Trilla *Jóvenes y espacio público: del estigma a la indignación* (Bellaterra, Barcelona, 2011), editat amb els companys del Màster Interuniversitari en Joventut i Societat, es presenten estudis i experiències molt alligonadores. De l'estigmatització a què la sobrerrepresentació mediàtica dels joves i els excessos de les normatives sobre civisme i convivència han conduït unes pràctiques juvenils com les arts i esports urbans (del graffiti a l'skateboard), fins a la transformació positiva de la marginalitat urbana amb participació juvenil, en el cas de Medellín, o l'ocupació de places en la majoria de ciutats espanyoles per part de joves i no tan joves indignats, a la recerca d'una nova ciutadania; per no parlar de l'expulsió dels locals d'oci nocturn cap a la perifèria i els polígons, una font permanent de conflictes que les autoritats s'entesten a amagar o regular exclusivament a través de la prohibició.

En el darrer capítol d'aquest llibre vàrem proposar la noció d'àgora com a lloc comú en els usos i apropiacions dels espais públics per part dels joves. L'àgora sol ser el centre econòmic, social, polític i simbòlic de la *polis*, el lloc d'encontre (i de vegades de desencontre) dels qui l'habiten. Per als joves, l'àgora és un lloc on defugir els espais privats, familiars o institucionals, on se senten controlats, i construir espais compartits amb altres joves, on aprendre a ser ciutadans (de

La principal característica del lleure adolescent no la trobaríem tant en el tipus d'activitats que es realitzen, sinó en l'element relacional.

vegades a través de la transgressió). Sovint l'àgora és capitalitzada o fins i tot expropiada pels poders públics o mercantils, que expulsen els sectors subalterns (com és el cas dels joves) cap a la perifèria o cap als no-llocs. Però també pot ser reutilitzada i reapropiada per aquests sectors com a lloc de protesta, d'encontre o simplement d'expressió. Per això podem parlar d'àgores lúdiques, on els joves cerquen intimitat en els espais d'oci; d'àgores diaspòriques, on s'apleguen els joves immigrants (sovint vistos amb desconfiança pels veïns); d'àgores virtuals, on els joves de la generació digital es reuneixen en les anomenades xarxes socials; i d'àgores polítiques, on el moviment dels indignats construeix topics i utopies.

Àgores lúdiques: els espais d'oci

El temps del lleure de la joventut sovint s'associa amb el cap de setmana i amb el sortir de festa i de «marxa», construint un imaginari, un mapa mental, que situa els adolescents sistemàticament en espais com les discoteques, els concerts i les rutes dels bars. Malgrat que aquesta associació entre adolescència i formes de lleure se sustenta en hàbits reals, l'oci adolescent no es limita a aquestes activitats, ni, d'altra banda, els joves són els únics que frueixen d'aquests espais. En les vivències de l'oci per part dels adolescents hi ha elements comuns i evidents distàncies respecte el món dels adults i, a la vegada, entre els diversos sectors del col·lectiu que ens ocupa. Pel que fa a les activitats de lleure més en genèric, la principal característica de les vivències de lleure adolescents i juvenils radica, en la seva major diversitat, en les activitats d'oci de les quals frueixen en comparació amb l'oci d'adults i de vells, compost per un ventall més restringit de dedicacions. En general, els menors d'edat fan més activitats i més diferents els uns dels altres que no pas la població adulta. Així doncs, la principal ca-

En la major part de ciutats del planeta s'ha obert pas una «nova economia global de la diversió» que s'expressa en l'aparició de macroespais lúdics, sovint freds i anònims.

racterística del lleure adolescent no la trobaríem tant en el tipus d'activitats que es realitzen, com en una característica que trobem en la majoria de les activitats que són del gust d'aquest col·lectiu: l'element relacional.

Al començament del nou mil·lenni s'obre pas, en la major part de ciutats del planeta, una «nova economia global de la diversió» que s'expressa en l'aparició de macroespais lúdics, sovint freds i anònims, com va representar el Maremàgnum. Això, per tres motius. En primer lloc, com a emblema de la globalització del capital: els grans centres lúdics són avançades del capital mundial, no només pel pes de franquícies transnacionals (de McDonalds al Hard Rock Caf ), sinó perquè una part creixent de les inversions tenen origen supralocal. En segon lloc, com a emblema de la globalització cultural: al Maremàgnum s'escolten les mateixes músiques, es ballen els mateixos ritmes, es vesteixen les mateixes modes, es consumeixen les mateixes drogues i es parlen semblants llenguatges verbals i no verbals que en altres centres semblants de Berlín, Los Angeles, Sydney, Seul i Johannesburg. En tercer lloc, com a emblema d'una «cultura de la nit» que s'ha convertit en el principal element identificador de la joventut el segle XXI.

La cultura de la nit té els seus precedents en l'evolució dels espais de lleure juvenil des de mitjan segle XX. Durant la major part de l'època de postguerra, la diversió quotidiana a què tenien accés els joves era el passeig (en alguns llocs es coneixia aquest ritual com «fer la s nia»). Amb la pubertat, els nens i nenes deixaven de jugar al carrer, es posaven pantalons llargs o es tallaven la cua, i començaven a «fer la s nia» (per trobar parella). A cada poble o ciutat hi havia un lloc -carrer, plaça o rambla- on els joves passaven hores caminant a dalt i a baix, en estricta segregació sexual (només els més grans o els que tenien diners podien acudir al cinema o al ball, que en aquella època era

La «cultura de la nit» s'ha convertit en el principal element identificador de la joventut el segle XXI.

vist encara com un lloc de pecat). La primera gran alternativa al passeig són els *guateques*: amb l'arribada de la societat de consum, els joves comencen a organitzar les seves festes privades en cases o a l'aire lliure. La situació comença a canviar amb l'aparició de les primeres discoteques (llavors es deien *boîtes*), a mitjan anys 60, que alguns bisbes van veure com una entrada a les portes de l'infern. La dècada dels 80 presència l'emergència de les macrodiscoteques. Es tracta de locals polifuncionals, que integren en un mateix recinte diversos usos, música i ambients. Se situen als afores de la ciutat i per això es necessita anar-hi amb cotxe. Al començament dels 90 arriba la música electrònica, que es coneixia comercialment amb el nom de *bakalao*. La penúltima tendència són les *raves*, festes clandestines entorn de la música electrònica, organitzades en descampats o locals semipúblics, on poden consumir-se drogues sintètiques i begudes intel·ligents, encara que el més habitual és ballar fins que el cos digui prou.

Certament, les indústries del lleure han proveït d'una xarxa de locals i d'ofertes de consum. Però en els intersticis d'aquest sistema, els i les joves han sabut apropiar-se d'espais i territoris lúdics on organitzar la seva convivència amb iguals i allunyats dels adults. El Maremàgnum, com tantes altres coses en aquesta ciutat, és fruit del procés de reforma urbana que va acompanyar el somni olímpic. Com tots els somnis, de vegades pot canviar-se en malson. Això pot explicar la constant presència en la crònica vermella (de les borratxeres al brutal assassinat d'un jove equatorià). Per això, alguns polítics i líders veïnals proposen tancar aquests locals o traslladar-los a la perifèria (en aquest cas, els arguments higiènic-ecològics reemplacen els morals). Però amb aquestes solucions salomòniques es corre el risc de llençar el bebè amb l'aigua del bany (ja que els veïns que protesten tenen també fills que surten de nit). Les experiències internacionals indiquen que el prohibicionisme o la creació de guetos no sempre són la millor solu-

Les experiències internacionals indiquen que el prohibicionisme o la creació de «guetos» no sempre són la millor solució.

ció. L'ampliació de les ofertes nocturnes fruit de l'autogestió juvenil (com la recixida experiència «Obert fins a l'alba» de Gijón), els «pactes a la nit» fruit del diàleg entre els sectors implicats (empresaris, veïns i joves), i el control dels abusos dels serveis privats de seguretat (ja que els drets humans no desapareixen a la porta dels clubs), són algunes vies d'actuació que les administracions haurien de considerar, més enllà de mesures fonamentades en el rígida sistema d'horaris i en la concessió arbitrària de permisos d'obertura.

Àgors diaspòriques: l'espai dels joves migrants

El 14 de setembre de 2006 es va presentar en un casal de joves de Barcelona, davant d'una audiència atònita, una nova entitat juvenil recentment inscrita en el registre d'associacions de la Generalitat: l'«Organització Cultural dels Reis i Reines Llatins de Catalunya». L'acte no hauria despertat massa interès si no fos perquè tal nom evocava una cosa gairebé diabòlica: la perillosa banda dels *Latin Kings*. A la cita hi van acudir gairebé un centenar de periodistes de tots els mitjans de comunicació (incloent-hi totes les televisions i algun corresponsal estranger), que van presenciar la sortida de l'armari d'un grapat de reis i reines, amb la seva presidenta Queen Melody al capdavant. En acabar l'acte els responsables del consell de la joventut comentaven irònicament que les activitats de la resta d'associacions juvenils de Barcelona mai no havien despertat tant interès. Què havia succeït perquè una perillosa *banda* de criminals s'hagués convertit en una innòcua associació cultural? Eren els mateixos que als Estats Units integraven un *gang* criminalitzat i que a Madrid un jutge es proposava declarar «associació il·lícita»? Què hi havia darrere d'aquesta escenografia de groc i negre, collarets i corones?

El 28 d'octubre de 2003 va ser assassinat a Barcelona l'adolescent colombià Ronny Tapias, a la sortida de l'institut on estudiava, després de sofrir una agressió per part d'un grup de joves. Segons la investigació policial posterior, l'assassinat va ser un acte de revenja dels membres d'una banda (els *Ñetas*), que suposadament van confondre Ronny amb un membre d'una altra banda (els *Latin Kings*) amb qui s'havien barallat dies abans en una discoteca. El cas va suposar el «descobriments» mediàtic del fenomen de les «bandes llatines». Rere el fantasma de les bandes, una presència ignorada: la de milers de nois i noies d'origen llatinoamericà, (*a*)terrats a Europa des del final dels 90 (gràcies a diversos processos de reagrupació familiar), (*des*)terrats dels seus llocs i xarxes socials d'origen en un dels moments més crítics de les seves vides (la sempre difícil transició a la vida adulta), i enfrontats en el seu lloc de destí a adults (*a*)temorits davant la seva liminaritat jurídica i social. Després d'aquesta presència inquietant, un espectre: el de noves formes de sociabilitat que creuen les fronteres geogràfiques per reconstruir identitats globals que confonem amb *bandes* tradicionals.

Durant el 2005 vàrem estar investigant l'impacte d'aquestes noves «bandes» entre els joves d'origen llatinoamericà, per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona (Feixa 2005). A més de recollir el testimoni de mig centenar de joves llatins, i d'altres adults amb els quals interactuen (professors, famílies, educadors socials, associacions, periodistes, policies, etc.), el treball de camp ens va permetre entrar en contacte amb líders de les «franquícies» locals de *Latin Kings* i *Ñetas* i obtenir informacions indirectes d'altres grups també presents a Barcelona, com *Vatos Locos*, *Panteras Negras* i *Maras Salvatruchas*. El que va fer possible accedir-hi va ser una carta de presentació que ens van enviar des de Nova York tres investigadors sobre organitzacions del carrer de joves llatins (Marcia Esparza, David Brotherton i Luis Barrios, un pastor anglicà compromès fa temps amb ells i considerat com el seu guia espiritual). El novembre de 2005 es va presentar públicament l'estudi al Centre de Cultura Contemporània, en unes jornades que van tenir un gran impacte.

Què implica aquest reconeixement? Pot transformar-se una banda juvenil en organització cultural? Segons els assessors jurídics que hi

han intervingut, més que de «legalització» s'hauria de parlar de «constitució d'associació» (ja que els Latin Kings no eren abans *il-legals*, sinó en tot cas *a-legals*, com la major part dels grups juvenils). Però més important que aquest reconeixement jurídic és la dinàmica social que el procés ha alliberat: unes identitats fins ara proscrietes passen a ser acceptades; l'estigma es converteix en emblema. Els nois i noies que fins ara havien d'ocultar la seva pertinença als Latin Kings, poden sortir de la clandestinitat (la qual cosa no deixa de guardar certa similitud amb processos anteriorment viscuts per grups polítics o religiosos prohibits). El simple procés ja ha tingut efectes positius: els actes de violència s'han reduït i han augmentat els socials i culturals: campionats esportius, representacions teatrals, elaboració d'un documental (*La Vida Real*) i, fins i tot, l'enregistrament d'un CD de música *hip-hop* i *reaggueton* (presentat durant les festes de la Mercè del 2006). El pròxim projecte és un disc conjunt amb els *Ñetas* (que han viscut un procés semblant, i es constituïren com a associació cultural i esportiva l'abril del 2007).

L'experiència de Barcelona no resol tots els problemes d'aquests joves (ja que, com tot migrant, estan sotmesos a tensions jurídiques, familiars, educatives i laborals que una petita associació no pot solucionar), però sí que obre una via d'interacció amb la societat d'acollida. El més interessant del procés han estat les seves implicacions transnacionals. Als Estats Units, on en els anys 90 es van produir intents en la mateixa direcció, tant els portaveus de les agrupacions com algunes institucions observen amb interès el desenvolupament dels esdeveniments. A l'Equador, on des del 2000 hi ha intents de donar una via d'expressió a les colles i nacions juvenils (que allà són centenars), l'alcalde de Quito dona suport al procés de reconeixement (i el president Correa els acaba de rebre). I a Gènova, el ministre italià de la solidaritat va reunir-se amb els líders d'ambdós grups, que han passat de ser a la presó a iniciar un diàleg entre ells i amb les institucions, al·ludint explícitament a l'experiència de Barcelona. Simultàniament, a Madrid hi ha hagut un procés per associació il·lícita a un altre grup de *Latin Kings* (la sentència està recorreguda) i les tensions internes al si dels grups han tornat a reaparèixer (la clandestinitat té també els seus

El símbol @ és utilitzat pels joves en la seva escriptura per significar el gènere neutre, com a identificador del seu correu electrònic, i com a referent espai-temporal de la seva vinculació a un espai global.

avantatges). El juny de 2006 els *Latin Kings* van organitzar una visita a Montserrat, amb l'ajuda de Joan Cabot, rector de la parròquia del Poble Sec. Allí van ser rebuts per un monjo que els va explicar el significat del monestir per a Catalunya i els rituals de la vida monàstica. Durant un dia un centenar de reis i reines de groc i negre van barrejar-se amb pelegrins, turistes i membres de colles castelleres. La nació dels reis i reines va confluïr, encara que fos simbòlicament, amb la nació catalana, que de grat o per força ha estat sempre mestissa.

Àgores virtuals: el ciberespai

Si la darrera generació del segle xx va ser batejada amb el nom de Generació X (per estar marcada per les incerteses i les paradoxes de la crisi de les ideologies i de la fi de la història), proposo batejar la primera generació del segle xxi amb el nom de Generació @. El terme pretén expressar tres tendències de canvi que estan actualment en joc: en primer lloc, l'accés universal —encara que no necessàriament general— a les noves tecnologies de la informació i de la comunicació; en segon lloc, l'erosió de les fronteres tradicionals entre els sexes i els gèneres; i en tercer lloc, el procés de globalització cultural que comporta necessàriament noves formes d'exclusió social a escala planetària. Això correspon a la transició des d'una cultura analògica, basada en l'escriptura i en un cicle vital regular (continu), a una cultura digital basada en la imatge multimèdia i en un cicle vital discontinu (binari). Convé recordar que el símbol @ és utilitzat per molts joves en la seva escriptura quotidiana per significar el gènere neutre, com a identificador del seu correu electrònic personal, i com a refe-

La «cultura de la interacció» en què es basa la N-Gen es tradueix en una determinada «mentalitat» i sobretot en una específica «forma d'aprenentatge», que sovint són contradictòries amb les que es volen transmetre des de l'escola.

rent espai-temporal de la seva vinculació a un espai global (via xat per Internet, viatges per Interrail, o audicions per la MTV).

El 1998 Don Tapscott, un dels profetes de la revolució informàtica, va publicar un estudi dedicat al que anomena la Generació Xarxa (*Growing Up Digital: The Rise of the Net Generation*). Per a aquest autor, així com els *baby-boomers* de postguerra van protagonitzar la revolució cultural dels 60, basada en l'emergència dels *mass media* i de la cultura rock, els infants d'avui són la primera generació que arribarà a la majoria d'edat en l'era digital. No es tracta només que siguin el grup d'edat amb un accés més gran als ordinadors i a internet, ni que la major part dels seus components visquin envoltats de bites, xats, e-mails i webs, sinó que l'essencial és l'impacte cultural d'aquestes noves tecnologies: des que tenen ús de raó han estat envoltats d'instruments electrònics (de videojocs a rellotges digitals) que han configurat la seva visió de la vida i del món. Mentre que en altres moments la bretxa generacional venia marcada per grans fets històrics (la guerra civil, maig del 68) o bé per ruptures musicals (els Beatles, els Sex Pistols), ara els autors parlen d'abans de la generació bc (*before computer*) i ac (*after computer*). Això genera noves formes de protesta, com es va poder comprovar en les mobilitzacions antiglobalització, on joves de tot el món van participar en una manifestació convocada per internet, propagada per *flyers* i gestionada per telèfons mòbils. Però també noves formes d'exclusió social que podríem anomenar cibernètiques (per accedir a la xarxa cal tenir una clau d'accés!). I és que aquell invent del començament de segle —un període juvenil dedicat a la formació i el lleure— comença a no tenir sentit quan els joves s'estan a casa dels pares passats els 30 anys i estan obligats a reciclar-se tota la vida. Assistim potser a la fi de la joventut?

L'espai privilegiat per a la interacció amb les TIC és, en la majoria dels casos, el privat. Les conseqüències d'aquest fet són un increment de les desigualtats pel que fa a l'accés a les TIC per part dels infants.

Per a Tapscott, una de les conseqüències més notables de la generació digital són els canvis en el sistema de transmissió cultural: la «cultura de la interacció» en què es basa la N-Gen es tradueix en una determinada «mentalitat» i sobretot en una específica «forma d'aprenentatge», que sovint són contradictòries amb les que es volen transmetre des de l'escola. Mentre que els *baby-boomers* (protagonistes del llibre de Coleman) són la generació de la televisió (de Bonanza), els segons són la generació d'internet (de Yahoo). Però mentre que la televisió és un mitjà unidireccional, internet es basa en la interacció. «Les eines dels nous *media* ofereixen grans promeses per a un nou model d'aprenentatge —fonamentat en la descoberta i la participació. Aquesta combinació d'una nova generació amb noves eines digitals causarà un repensar la naturalesa de l'educació —tant en continuïtat com en el mitjà. A mesura que la N-Gen entri en el mercat laboral, plantejarà profundes demandes als seus empresaris per a crear nous entorns per a l'aprenentatge al llarg de la vida».

Les TIC tenen un paper rellevant la vida dels infants i dels adolescents. Aquestes experiències tenen lloc principalment en l'àmbit de l'oci i de la relació amb els iguals i, en força menor grau, a l'escola. Això implica que l'espai privilegiat per a la interacció amb les TIC sigui, en la majoria dels casos, el privat, és a dir, les llars dels propis infants i adolescents. Les conseqüències d'aquest fet són un increment inevitable de les desigualtats pel que fa a l'accés i l'ús d'aquestes tecnologies per part dels infants. Això pot revertir, per exemple, en una reducció de les possibilitats d'accés a un lloc de treball satisfactori. Per aquest motiu considerem necessari un increment de les oportunitats de relació dels infants i els adolescents de qualsevol zona amb les TIC. Això es pot aconseguir a través de mesures com, per exemple, l'ober-

tura dels centres educatius, i l'adaptació de les biblioteques i altres centres d'educació no formal, a l'ús d'aquests mitjans. Les diferències d'ús de les TIC per part d'infants i adolescents entre l'escola i la llar o els espais de lleure són enormes. Aquesta diferència és encara més accentuada en el cas d'Internet, tot i el gran potencial educatiu de la xarxa. El paper de les escoles en proporcionar les eines bàsiques per a l'ús de les TIC és essencial. Cal introduir les TIC a les aules a través de metodologies innovadores que facin possible una *alfabetització digital* real de tots els infants. A més de llegir i escriure en diferents suports, cal que els infants aprenguin a gestionar la informació, és a dir, a seleccionar-la, contrastar-la, organitzar-la, analitzar-la, processar-la, recrear-la i retornar-la, etc. La pràctica del «*copy-paste*», que tan preocupa al col·lectiu de professors/res, només té sentit en un sistema educatiu en què es potencia la reproducció, enlloc de la producció. Un dels neguits actuals del professorat en relació amb les noves pràctiques dels infants i els adolescents amb les TIC té relació amb les noves formes d'escriptura o de llenguatges textuais que aquests utilitzen en la comunicació electrònica via telèfon mòbil o ordinador. En lloc d'intentar comprendre la raó i la forma d'aquest nou llenguatge, la resposta adulta és de reprovació i de censura immediata. Pensem que l'actitud adequada passa per provar de comprendre el sentit de les noves formes d'expressió dels més joves, treballar a l'escola els diferents estils i registres comunicatius i els seus usos en funció del context i, en qualsevol cas, assumir que el llenguatge és quelcom viu i canviant. L'espai urbà, el ritme quotidià i altres circumstàncies de la societat actual han restringit els espais de comunicació dels infants i els adolescents fora dels condicionaments de la institució escolar. A través de l'ús de tecnologies els més joves han generat nous espais privats de relació.

Àgores polítiques: topies i utopies indignades

El 15 de maig de 2011, coincidint amb l'inici de la campanya electoral, un grup de joves del moviment «Democràcia Real Ja», al final d'una marxa realitzada en diumenge pels carrers de Madrid,

L'espai urbà, i altres circumstàncies de la societat actual, han restringit els espais de comunicació dels adolescents fora dels condicionaments de l'escola. A través de l'ús de tecnologies, ells han generat nous espais privats de relació.

decideixen acampar a la plaça del Sol, el centre neuràlgic de la capital, on hi ha el KM-0 de les carreteres nacionals, el govern de la Comunitat de Madrid i el rellotge que cada 31 de desembre ofereix les dotze últimes campanades de l'any. L'endemà, Barcelona i altres ciutats se sumen a la protesta, que de seguida comença a ser coneguda com la dels Indignats, pel llibre del veterà activista francès dels drets humans Stéphane Hessel. Després d'un intent de desallotjament, les desenes de joves acampats es converteixen en milers: els mitjans de comunicació, que inicialment havien silenciats la convocatòria, assisteixen sorpresos a la protesta, i ciutadans de totes les edats la visiten i hi donen suport. A poc a poc va sorgint «una ciutat dins de la ciutat» (segons l'expressió d'una de les acampades), amb les seves tendes de campanya, menjadors, carrers marcats amb cinta aïllant a terra, llocs de trobada i assemblea, d'intercanvi, biblioteques, guarderies, sanitaris i fins i tot el lloc de l'«amor» on s'ofereixen massatges i relaxació. L'espai s'urbanitza de manera espontània però molt efectiva, alhora que s'organitzen els seus habitants i usuaris, a partir d'assemblees diàries i comissions temàtiques (d'infraestructures, consens de mínims, alimentació, seguretat i respecte —una de les més originals, encarregada que regni la pau dins del recinte—, entre altres). Encara que la televisió de la comunitat de Madrid, vinculada al PP, presenta l'acampada com una mena de *macrobotellón*, els joves aviat arriben a un acord amb els llauners perquè aquests renunciïn a vendre cervesa i només venguin refrescs.

A Barcelona, la urbanització d'aquesta *micropolis* segueix vies pròpies; és la plaça de Catalunya el centre simbòlic de l'urbs, però també el nexa de trobada entre la ciutat antiga i la moderna, l'obra i la

burgesa, l'autòctona i la turística, l'apocalíptica i la integrada. Un mapa al centre de la plaça orienta els visitants, com si es tractés d'un campament escolta, d'un festival rock o d'un parc temàtic. Tot sembla en ordre i concert, i l'intent de desallotjament després de les eleccions no fa més que reforçar el suport ciutadà. L'acampada es fa global i es reproduïx a petita escala a la resta de ciutats peninsulars i fins i tot en altres ciutats europees i del món (on el protagonisme d'estudiants Erasmus i cooperants és manifest). El 15-J, al cap d'un mes de la protesta, la majoria de indignats decideixen «desacampar», però aquest mateix dia la legitimitat del moviment queda compromès quan alguns exaltats converteixen l'intent d'acordonar el Parlament de Catalunya en una mena de setge als parlamentaris, encara que el diumenge 19-J les marxés pacífiques i massives a totes les ciutats tornen a establir la comunió entre «indignats» i «ciutadania». En paraules d'un dels líders del moviment —o millor dit d'un dels seus portaveus, ja que no s'accepten líders formals i permanents— l'acampada permet a la Generació Ni-Ni convertir-se sobtadament en Generació Sí-Sí.

No podem deixar de relacionar aquest campament improvisat i efímer amb un dels espais públics emblemàtics de la cultura juvenil a l'era contemporània: els campaments d'estiu. A l'origen (entre el final del segle XIX i el començament del XX), els campaments van ser efímeres ciutats creades a l'espai natural, amb la finalitat d'educar en valors els infants i adolescents crescuts en l'espai urbà. En la seva versió suïssa (*colònies de vacances*), britànica (*scout camps*), alemanya (*wandervögel Kampen*) i soviètica (*komsomol*), les acampades van ser un ritu de construcció de ciutadanes a través de l'autoconstrucció de ciutats generacionals (de fet, lord Baden-Powell es va inspirar en els campaments iniciàtics dels joves guerrers zulus de Sud-àfrica, que havia conegut mentre participava en les guerres bóer). Durant el franquisme, van coexistir el model militaritzat dels campaments del Frente de Juventudes i el model més llibertari de l'escoltisme i els esplais, on el sentiment de patrulla formada per coetanis, la presència secundària dels adults, la relació directa amb la naturalesa i el foc de camp permetia imaginar una democràcia possible mitjançant cançons i ritus de pas. En tots aquests casos, el més important és el sentit de comuni-

El més important és el sentit de comunitat basada en el grup d'edat, que es va creant mitjançant l'autogestió, la democràcia participativa, el suport mutu i el lideratge consensual.

tat basada en el grup d'edat, que es va creant mitjançant l'autogestió, la democràcia participativa, el suport mutu i el lideratge consensual.

La ciutat indignada és una urbs alhora tòpica i utòpica. En la tradició filosòfica renaixentista, i també a la socialista vuitcentista, la crítica de la ciutat realment existent —de la topia— s'expressa en forma de ciutat imaginària -d'utopia. Els campaments sorgits espontàniament des del 15M a la majoria de ciutats espanyoles tenen una mica de *micropolis* utòpica, de lloc imaginari on el «plaer» —entès com la recerca d'una «vida agradable», en termes de Thomas More— és la meta de totes les accions, on s'assagen altres regles de vida, altres maneres de funcionar en societat, on tot és, si no possible, almenys imaginable. Però al mateix temps els campaments construeixen *micropolis* tòpiques, reals, humanitzades (i una mica caòtiques), on poder viure durant unes setmanes, apropiant-se simbòlicament i pràcticament de les places centrals de les ciutats, urbanizant-les precàriament, de forma molt diferent al model de la plaça dura que va florir en l'època de l'autarquia franquista —i també en la del boom immobiliari—, creant espais del no-res, marcant amb cintes adhesives carrers i places, llocs públics i comunitaris, aconseguint aliments per subsistir, organitzant assemblees i comissions, rebent simpatitzants, visitants i periodistes, i comunicant el que succeeix en les places a la ciutat més gran i al món, cara a cara o a través de les xarxes socials.

Conclusions

La joventut acostuma a ser una etapa per construir un espai propi, a través de l'apropiació d'espais comuns amb els coetanis i amb els

afins, però també a través de l'acostament a espais de mediació i intercanvi amb persones d'altres orígens, d'altres generacions. Espais públics com places i parcs, espais d'oci com discoteques o bars, espais polítics com acampades i manifestacions, espais virtuals com els xats, Facebook o Twitter. Sobre aquests espais els adults i les institucions projecten la seva desconfiança envers els joves, pels usos subversius, no legítims o no controlats d'aquests espais, o per la suposada apropiació d'aquests espais per part d'alguns col·lectius. Però aquesta mirada de por, més que no pas dels mateixos joves, posa de manifest les actituds dels adults que la projecten, que potser es volen protegir de la seva renúncia a un espai compartit, de l'abandó dels espais públics, de la privatització o comercialització dels espais comuns, de la segregació social dels menors en llocs institucionals o en no-llocs anònims. Per això, tal vegada, hauríem de veure la cerca sovint matussera per part dels joves d'espais propis com un intent de crear àgores compartides, llocs de relació i ciutadania, laboratoris d'una nova sociabilitat, i fins i tot noves formes de religiositat - de *relligar* l'individu en la comunitat.